

УДК 336.7

І. Лукановська

СУБ’ЄКТИ ТА ОБ’ЄКТИ УПРАВЛІННЯ МАЛИМИ БАНКІВСЬКИМИ УСТАНОВАМИ

Проаналізовано та охарактеризовано основні суб’єкти управління малими банками. Обґрунтовано механізм управління об’єктами малих банківських установ. Встановлено, що ефективний механізм управління об’єктами малих банків дає змогу в повному обсязі реалізувати цілі і завдання, що стоять перед ним, сприяє результативному здійсненню функцій цього управління.

Ключові слова: банківська система, малі банки, суб’єкти та об’єкти управління малими банками.

Банківська діяльність у сучасному світі – одна з найбільш конкурентних, тому успіх і життєдіяльність банку істотно визначається рівнем управління. Структурним елементом банківської системи є малі банки, які відіграють важливу економічну, соціальну і політичну роль. Малі банки переважно обслуговують малий бізнес, розвиваються в рамках одного регіону, але посідають важливе місце у створенні благ і послуг.

До основних суб’єктів управління малими банками належать: Національний банк України (далі – НБУ), Асоціація українських банків, Державна податкова адміністрація України, Державна митна служба України, Комітет Верховної Ради України (далі – ВРУ) з питань фінансів, банківської діяльності, податкової та митної політики, Антимонопольний комітет України, суди.

НБУ здійснює управління малими банками, що полягає у визначенні загальних принципів та системи норм управління діяльністю малих банків із метою забезпечення їх стабільного функціонування та захисту інтересів вкладників та кредиторів банку. НБУ чинним законодавством надані повноваження управління відносинами, що виникають у процесі створення, ліквідації банків, здійснення ними усіх банківських операцій, інших видів діяльності [1].

НБУ насамперед використовує економічні методи управління, а коли вони вичерпують себе без покращення діяльності установ банківської системи, застосовуються адміністративні методи. Правда, адміністративні методи застосовуються, як правило, до окремих банків, а не до всієї системи.

НБУ повинен підтримувати четверту групу – “малі банки”, незважаючи на низьку ефективність їх діяльності, попри всі вимоги і перестороги, оскільки малі банки відіграють велику роль у економічному становленні регіонів, розвитку малого бізнесу, підприємництва, формуванні позитивного відношення до ринкових перетворень серед населення.

Асоціація українських банків (далі – АУБ) – це громадська організація, яка захищає інтереси банків, впливає на органи влади і НБУ. АУБ об’єднує діючі в Україні комерційні банки та представляє їх системні інтереси у відносинах із Національним банком, Верховною Радою, Адміністрацією Президента, Кабінетом Міністрів, Державною податковою адміністрацією, Верховним судом України, іншими державними та недержавними установами та організаціями. Призначення АУБ полягає у сприянні розвитку банківської системи України [2].

АУБ підтримує право на існування всіх фінансово стійких банків, незалежно від розміру їхніх активів і капіталів. Малі банки мають свою нішу в економіці, специфічну клієнтуру, повністю виконуючи функції її обслуговування, особливо у сфері малого і середнього бізнесу. Тому АУБ не підтримує пропозиції окремих державних структур, зокрема й НБУ стосовно концентрації банківського капіталу шляхом примусового об'єднання малих банків, що обмежує права малих банків на ринку депозитів фізичних осіб, обмежує їх доступ до ресурсів. Зрозуміло, що обмеження у ресурсній базі призведе до відповідного обмеження активних операцій малих банків. Вони можуть об'єднуватися, але на добровільних засадах [3].

Контроль за дотриманням податкового законодавства в Україні здійснюється Державною податковою адміністрацією України (далі – ДПАУ).

ДПАУ впливає на діяльність малих банків у частині оподаткування їх прибутку. З боку податкової служби висувуються зауваження до банків як платників податків. Вказується на неякісну фінансову звітність банків: показники прибутку у фінансовій звітності можуть істотно відрізнятися від прибутків у податковій звітності. Відомі випадки, коли в одних документах показано прибутки, а у других – збитки. Справа в тому, що банки у своїх фінансових звітах можуть вказувати результати переоцінки своїх активів. І за рахунок маніпуляцій такою переоцінкою банки збільшують свій капітал.

ДПАУ вимагає зробити більш суворими вимоги до фінансових показників стійкості банків. Вона пропонує включити у список критеріїв оцінки надійності банку відношення сплачених податків до прибутків банку і відношення сплаченого податку до доходів банку. Якщо банки у податковій звітності показують збитки, то їх доцільно позбавляти ліцензії на право залучати вклади населення. Якщо банк не має прибутків, то він ненадійний і тому не має підстав дозволяти йому розширяти ресурсну базу за рахунок вкладів фізичних і юридичних осіб.

Державна митна служба України здійснює контроль за додержанням правил переміщення валютних цінностей через митний кордон України. Валютний контроль, що здійснюється органами державної митної служби – це побудована на основі митних органів держави система контролю за валютними операціями, що здійснюються резидентами та нерезидентами у зв'язку з їх зовнішньоекономічною діяльністю.

Предметом валютного контролю митних органів є лише ті валютні операції, які пов'язані з переміщенням грошових коштів або товарів через митний кордон України, а саме: переміщення через митний кордон валютних цінностей, валюти України та цінних паперів у валюті України; здійснення валютних операцій, що пов'язані з переміщенням через митний кордон України товарів та транспортних засобів [4].

Комітет Верховної Ради України з питань фінансів, банківської діяльності, податкової та митної політики є профільним комітетом ВРУ.

ВРУ об'єднала комітет із питань фінансів і банківської діяльності та комітет із питань податкової та митної політики. Таким чином, новий комітет отримав назву “Комітет з питань фінансів, банківської діяльності, податкової та митної політики”. Це дасть змогу покращити координацію, підвищити ефективність законотворчої роботи у фінансовій, банківській, податковій та митній сферах для здійснення економічних реформ [5].

В рамках комітету працює велика кількість різноманітних підкомітетів. Зокрема діяльності банків стосується підкомітет із питань оподаткування банків. Комітет здійснює законопроектну роботу, готує, попередньо розглядає питання, віднесені до повноважень ВРУ та виконує контрольні функції у різних сферах відання. Наприклад щодо діяльності банків, зокрема малих банків – системи оподаткування.

В Україні функція реалізації антимонопольної політики держави покладена на Антимонопольний комітет України. Цей орган, наділений спеціальним статусом, здійснює такі завдання стосовно підтримки конкуренції в економіці країни [6]:

- контролює дотримання конкурентного законодавства всіма суб'єктами господарської діяльності України, зокрема суб'єктами банківської діяльності;
- контролює концентраційні та інші узгоджені дії ринкових суб'єктів;
- контролює процеси ціноутворення на послуги;
- сприяє розвитку добросовісних конкурентних відносин.

Протягом останніх років на ринку банківських послуг спостерігається зростання кількості випадків антиконкурентних узгоджених дій комерційних банків, підвищення концентрації банківського капіталу, зловживання домінуючим становищем на ринку.

Аналіз антимонопольної діяльності в банківській сфері України дозволив зробити певні висновки:

- у вітчизняному законодавстві відсутні закони, які регулюють захист конкуренції саме на ринку банківських послуг;
- у нашій країні відсутні методики визначення рівня конкуренції та концентрації комерційних банків. Так, існуюча Методика визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку не передбачає проведення глибокого аналізу та динамічної оцінки конкурентного стану в банківській системі, визначення банків, які мають домінуюче становище тощо.

Ще одним із суб'єктів управління малими банками є суд. Суд став на бік малих банків у боротьбі із НБУ, що наполягає на підвищенні капіталу підопічних до 120 млн грн. Суд досить швидко зрозумів суть спору, але за цього давав обом сторонам достатньо часу, щоб висловитися. При розгляді справи виявилось дві перешкоди. Перша – регулятор не витримав терміну 30 днів між попередженням чинності нової вимоги і безпосередньо вступом. Друга – для різних банків норма про 120 млн трактувалася по-різному. Точно так само вони не змогли пояснити, чому норма про 120 млн набуває чинності тільки з 2012 р., але депозити малим банкам не можна залучати вже зараз [7].

Основними об'єктами управління малим банківництвом є:

1. Операції малого банку – формування капіталу банку, активні операції, пасивні операції, комісійно-посередницькі операції.
2. Ліквідність і фінансові ризики – процентний, валютний, кредитний, ризик ліквідності, ризик країни тощо.
3. Фінансові результати – доходи, витрати, прибуток.
4. Оподаткування.
5. Кадри та інші.

Об'єктом управління активами і пасивами малого банку є фінансові потоки, відображені в динамічному банківському балансі [8]. Тому найважливішими складовими комплексного управління активами і пасивами банку є:

- формування оптимальної структури балансу банку з метою отримання максимальної доходності;
- контроль за достатністю власного капіталу банку;
- визначення політики банку у сфері управління ліквідністю;
- ризик-менеджмент.

Висновки

Рівень ефективності управління активами і пасивами розглядається як один із найважливіших чинників підвищення стабільності, надійності, ліквідності та прибутковості діяльності. В умовах жорсткої конкуренції, що супроводжує розвиток ринкової економіки, необхідно постійно удосконалювати системи та форми управління активами і пасивами, швидко оволодівати нагромадженими в теорії та практиці знаннями, знаходити нові неординарні рішення в динамічній ситуації. Лише такий підхід до управління забезпечує вигреш у конкретному середовищі або, принаймні, нормальні умови розвитку організації.

Ефективний механізм управління об'єктами малих банків дозволяє в повному обсязі реалізувати цілі і завдання, що стоять перед ним, сприяє результативному здійсненню функцій цього управління. Основне завдання малого банку – координувати рішення щодо управління активами і пасивами усередині малого банку, щоб досягти найвищих результатів, максимально контролюючи обсяги, структуру, доходи та витрати як за активними, так і за пасивними операціями.

Література

1. Банківський нагляд [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
2. Сайт Антимонопольного комітету України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.amc.gov.ua/>.
3. На Нацбанк подали до суду за порушення прав середніх та малих банків [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.zaxid.net/newsua/2010/9/13/142959>.
4. Кравченко Л. М. Повноваження державних органів у сфері валютного контролю в Україні [Електронний ресурс] / Л. М. Кравченко. — Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/0/8356>.
5. ВРУ об'єднала фінанси з митною політикою [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zik.com.ua/ua/news/2011/03/03/>.
6. Сайт Антимонопольного комітету України...
7. Довгань Ж. Основи комплексного управління активами і пасивами [Електронний ресурс] / Ж. Довгань. — Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Svfin.
8. Сайт Асоціації українських банків [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://aub.org.ua>.

I. Lukanovska

SUBJECTS AND OBJECTS OF SMALL BANKING INSTITUTIONS MANAGEMENT

The main subjects of small banks management are analyzed and described. The mechanism of management of small banking institutions is grounded. It is also determined that an effective mechanism for administration of small banks can fully realize the goals and tasks facing it, promotes the effective performance of the functions of this management.

Key words: banking, small banks, subject and object of small banks management.